

فصل ۱

مفاهیم و معیارهای توسعه

جلسه سیزدهم: صفحات ۹۷ - ۹۰

هدف کلی: آشنایی با مفاهیم و معیارهای توسعه

هدفهای جزئی:

- آشنایی با مفاهیم رشد و توسعه

- آشنایی با معیارهای اندازه‌گیری رشد و توسعه

- آشنایی با فاصله توسعه نیافتگی

هدفهای رفتاری: از دانش آموز انتظار می‌رود، پس از پایان

درس بتواند:

- مفهوم رشد و توسعه و تفاوت بین آنها را شرح دهد.

- معیارهای اندازه‌گیری رشد و توسعه را شرح دهد.

- تفاوت و شکاف عمیق بین کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته

را به کمک شاخص‌های مختلف شرح دهد.

پاسخ فعالیت‌ها

فعالیت ۱-۴) برعهده دانش‌آموزان است.

فعالیت ۲-۴) برعهده دانش‌آموزان است.

فعالیت ۳-۴) اطلاعات لازم جهت انجام فعالیت

درصد نرخ بی‌سوادی بزرگسالان در سال ۱۳۸۸
۲۳/۵۴٪

درصد نرخ مرگ و میر نوزادان در سال ۱۳۸۸

۳۵/۷۸ نفر در هر هزار تولد

امید به زندگی در سال ۱۳۸۸

۷۱/۱۴ سال

پاسخ پرسش‌ها

سؤال ۱) مطالعه مبحث توسعه اقتصادی از این جهت دارای اهمیت است که تلاش می‌کند علت توسعه نیافتگی کشورهای توسعه نیافته را بیابد و راه حل و روش‌های عملی برای رفع موانع پیشرفت این دسته از کشورها را ارائه کند.

سؤال ۲) رشد؛ زیرا، مسلماً افزایش کمی است و در مدت کوتاه یک سال نمی‌توان تحولی کیفی در شیوه‌های تولید به‌وجود آورد.

سؤال ۳) از معیار درآمد سرانه و معیارهای تکمیلی دیگری مانند امکانات بهداشتی، آموزشی، نرخ مرگ و میر نوزادان، امید به زندگی، نرخ بی‌سوادی و ... استفاده می‌شود.

سؤال ۴) برای این که بعضی از کشورهای درحال توسعه با استفاده از فروش ذخایر معدنی درآمد سرانه بالایی دارند؛ مانند: امارات متحده عربی. دیگر این که بعضی از کشورهای درحال توسعه که از نظر اقتصادی پیشرفت خوبی داشته‌اند، دارای درآمد سرانه پایین هستند؛ مانند چین و ... پس معیار درآمد سرانه در حالی که معیار مناسبی برای میزان توسعه یافتگی است ولی نمی‌توان به‌طور قطع از آن برای اندازه‌گیری توسعه استفاده کرد.

بخش ۴

توسعه اقتصادی

فصل ۲

توزیع درآمد و فقر

جلسه چهاردهم: صفحات ۱۰۳ - ۹۸

هدف کلی: آشنایی با مفهوم توزیع درآمد و فقر

هدف‌های جزئی:

- آشنایی با توزیع درآمد

- آشنایی با معیار سنجش توزیع درآمد

- آشنایی با سیاست کاهش فقر و نابرابری

هدف‌های رفتاری: از دانش‌آموز انتظار می‌رود، پس از پایان درس

بتواند:

- مفهوم توزیع درآمد را بیان کند.

- تأثیر نحوه توزیع درآمد را در رشد اقتصادی تجزیه و تحلیل کند.

- فقر مطلق را تعریف کند.

- مفهوم خط فقر را بیان کند.

- مفهوم فقر نسبی را بیان کند.

- عوامل مؤثر در وسعت فقر هر کشور را ذکر کند.

- شاخص دهک‌ها را به‌عنوان یکی از معیارهای توزیع درآمد شرح دهد.

- از روی شاخص دهک‌ها، وضعیت توزیع درآمد یک کشور را تجزیه و تحلیل کند.

- سیاست‌های کاهش فقر و نابرابری را شرح دهد.

میل نهایی به مصرف و میل نهایی به پس‌انداز

افراد و خانوارها معمولاً درآمد خود را به دو بخش تقسیم می‌کنند؛ بخش اول و بزرگ‌تر آن را صرف خرید انواع کالاها و خدمات مورد نیاز خود می‌کنند. این گونه هزینه‌ها را «هزینه‌های مصرفی» خانوارها یا به‌طور کلی «مصرف» می‌نامیم. معمولاً بیش از نصف درآمدهای خانوارها مصرف می‌شود. بخش دوم و کوچک‌تر درآمد افراد، آن بخشی است که توسط خانوارها «پس‌انداز» می‌شود؛ بنابراین، درآمد افراد یا خانوار به دو طریق مورد استفاده قرار می‌گیرد. الف) مصرف می‌شود، ب) پس‌انداز می‌شود.

اکنون اگر درآمد یک خانوار، مثلاً، ۱۰۰۰۰۰ تومان افزایش یابد و این خانوار ۷۰۰۰۰ تومان آن را به مصرف اختصاص دهد (یعنی هزینه‌های مصرفی خود را ۷۰۰۰۰ تومان افزایش دهد) و ۳۰۰۰۰ تومان آن را پس‌انداز کند، می‌گوییم «میل نهایی به مصرف» این خانوار ۰/۷ و «میل نهایی به پس‌انداز» آن ۰/۳ است:

$$\text{میل نهایی به مصرف} = \frac{\text{تغییر در مصرف}}{\text{تغییر در درآمد}} = \frac{۷۰۰۰}{۱۰۰۰۰} = ۰/۷$$

$$\text{میل نهایی به پس‌انداز} = \frac{\text{تغییر در پس‌انداز}}{\text{تغییر در درآمد}} = \frac{۳۰۰۰}{۱۰۰۰۰} = ۰/۳$$

جمع میل نهایی به مصرف و پس‌انداز همیشه یک است؛ بنابراین، میل نهایی به مصرف عبارت است از سهمی که از آخرین واحد درآمد (یا از یک واحد افزایش در درآمد) به مصرف اختصاص می‌یابد و به همین ترتیب است میل نهایی به پس‌انداز. هرگاه یکی از میل‌های نهایی مصرف یا پس‌انداز را داشته باشیم، با کم کردن آن از یک می‌توانیم میل نهایی دیگر را به‌دست آوریم.

معمولاً، خانوارهای فقیر یا کم‌درآمد، وقتی درآمدهایشان افزایش می‌یابد، بخش اعظم آن را مصرف و بخش ناچیزی از آن را پس‌انداز می‌کنند؛ بنابراین، می‌توان گفت میل نهایی به مصرف خانوارهای کم‌درآمد، بالا و میل نهایی به پس‌انداز آنها پایین است.

بدین ترتیب، معمولاً خانوارهای مرفه، وقتی درآمدهایشان افزایش می‌یابد، بخش زیادی از آن را پس‌انداز می‌کنند؛ بنابراین می‌توان گفت:

الف) میل نهایی به مصرف خانوارهای دارای درآمد پایین، بیشتر از خانوارهای دارای درآمد

بالاست.

ب) میل نهایی به پس انداز خانوارهای دارای درآمد پایین، کمتر از خانوارهای دارای درآمد بالاست.

پاسخ فعالیت‌ها

- فعالیت ۴-۴)** تحقیق برعهده دانش‌آموز است.
- فعالیت ۴-۵)** برعهده دانش‌آموز است. برای مثال به موارد زیر اشاره شود:
- ایجاد یک سیستم مالیاتی صحیح که قادر باشد عدالت اقتصادی و برابری را برقرار کند؛ به‌نحوی که:
- دریافت مالیات از مشاغل با هزینه کم انجام شود.
 - سقف معافیت مالیاتی با در نظر گرفتن تورم و هزینه‌ای واقعی تعیین شود.
 - فرهنگ پرداخت مالیات و همکاری با ارگان‌های مربوط از طریق رسانه‌های جمعی آموزش داده شود.
 - از درآمدهای بالا، مالیات مستقیم گرفته شود.
 - مالیات غیرمستقیم به مصرف در کنار قیمت کالای مصرفی قید شود و بیشتر مالیات مصرفی از کالاهای غیرضروری اخذ گردد.

پاسخ پرسش‌ها

- سؤال ۱)** براساس یک اصل اقتصادی در گروه‌های با درآمد بالا، میل نهایی به مصرف کمتر و در نتیجه، میل نهایی به پس انداز بیشتر است؛ از این رو، اعتقاد بر این بود که نابرابری در توزیع درآمد سبب افزایش پس انداز ملی می‌شود و این امر، افزایش سرمایه‌گذاری و رشد بیشتر اقتصادی را به همراه می‌آورد. تجربه کشورهای پیشرفته در گذشته، صحت این نظریه را تأیید می‌کند اما درستی این موضوع در مورد کشورهای در حال توسعه در عمل مورد تردید است.
- سؤال ۲)** شاید بهترین ملاک برای تعیین سطح رفاه اجتماعی یک جامعه، آگاهی یافتن از وضعیت فقر و توزیع درآمد در آن جامعه باشد؛ زیرا، هر قدر فقر در جامعه‌ای کمتر و توزیع درآمدها مناسب‌تر باشد، رفاه مردم آن جامعه بیشتر خواهد بود.

سؤال ۳) معیار خط فقر عبارت است از «حداقل سطح معیشت». در یک جامعه، افرادی که درآمد آنها از سطح حداقل درآمد معیشتی معین کمتر باشد، زیر خط فقر قرار دارند.

سؤال ۴) شاخص دهک‌ها، مثلاً جامعه را به ده گروه درآمدی تقسیم می‌کنند. سپس به ترتیب از حداقل درآمد تا بیشترین را در جدول می‌نویسند و مشخص می‌کنند که هر گروه چه سهمی از درآمد ملی را می‌برد (در حالت مساوی همه 10° درصد از درآمد ملی را باید ببرند، در حالی که گروه‌های پایین جدول، بیش از 10° درصدی که حقشان است و گروه‌های بالای جدول، کمتر از 10° درصد می‌برند، برای به دست آوردن فاصله طبقاتی، بیشترین سهم را به کمترین تقسیم می‌کنیم که هرچه این نسبت بیشتر باشد، نابرابری بیشتر است.

سؤال ۵) سیستم مناسب و کارآمد مالیاتی

سؤال ۶) برنامه‌ریزان اقتصادی برای رسیدن به توسعه باید به توزیع عادلانه درآمدها و کاهش فقر توجه کنند، چون، انسان به عنوان مهم‌ترین عامل تولید به آموزش و تأمین اقتصادی - اجتماعی نیاز دارد و فقر گسترده هرگونه برنامه‌ریزی برای ارتقای جامعه و رشد اقتصادی را با سدّی نفوذناپذیر روبه‌رو خواهد کرد.

بخش ۴

توسعه اقتصادی

فصل ۳

دولت و توسعه

جلسه پانزدهم: صفحات ۱۱۲ - ۱۰۴

هدف کلی: آشنایی با نقش دولت در اقتصاد

هدفهای جزئی:

- آشنایی با دیدگاه طرفداران اقتصاد آزاد

- آشنایی با دیدگاه طرفداران مداخله دولت

هدفهای رفتاری: از دانش آموز انتظار می‌رود، پس از پایان

درس بتواند:

- دلایل طرفداران اقتصاد آزاد (مخالفان دخالت دولت) را

بیان کند.

- دلایل طرفداران مداخله دولت در اقتصاد را بیان کند.

پاسخ فعالیت‌ها

- فعالیت ۴-۶) به عهده دانش‌آموزان است.
- فعالیت ۴-۷) به عهده دانش‌آموزان است.
- فعالیت ۴-۸) به عهده دانش‌آموزان است.

پاسخ پرسش‌ها

سؤال ۱) زیرا، معتقدند که دخالت دولت موجب گسترش ناکارایی، به هم خوردن نظم اقتصادی، کاهش تحرک بخش اقتصادی و کندشدن حرکت به سوی توسعه می‌شود.

سؤال ۲) این گروه معتقدند که دولت از عوامل مؤثر در توسعه اقتصادی است و می‌تواند با اعمال مدیریت و برنامه‌ریزی دقیق، حرکت به سمت توسعه را افزایش دهد.

سؤال ۳) زیرا، بخش خصوصی در ابتدای کار خود ناکارآمد و بی‌تجربه بوده و در مواجهه با رقیبان اقتصادی خود کاملاً ضربه‌پذیر است و لازم است دولت از آن حمایت کند. تا بتواند تجربه لازم، سرمایه لازم و کارایی را برای رقابت در صحنه جهانی پیدا کند؛ در این صورت، کم‌کم نیاز او به حمایت دولت کمتر خواهد شد و در مرحله بعدی می‌تواند روی پای خود بایستد.